

Loting als democratisch systeem voor de aanduiding van een echte volksvertegenwoordiging, ook “volksjury” genoemd

---

Inhoudsopgave:

• Inleiding	blz 2
• Criteria	blz 6
• Voorstel I - proportioneel systeem.	blz 10
• Schematisch overzicht	blz 11
• Werking	blz 12
• Praktische voorbeelden	blz 14
• Voorstel II - 'Twee Kamer'-systeem - Europa	blz 16
• Schematisch overzicht	blz 18
• Werking	blz 19
• Besluit	blz 21
• Links	blz 22
• Veelgestelde vragen	blz 23
• Voorstellen en opmerkingen	blz 24
• Referenties	blz 25
• Bijlage 1 – Steekproefmethodes	blz 27
• Bijlage 2 – Participatieladder van Arnstein	blz 28
• Bijlage 3 – Toelichting berekeningsmethode	blz 30

Inleiding:

Historische bronnen tonen aan dat ons verkiezingssysteem ontworpen werd TEGEN democratie (volkssoevereiniteit). Een 'electorale aristocratie' werd geïnstalleerd, wat wel al een vooruitgang was tegenover de heersers bij erfrecht (18e eeuw) (*25) (*26) (*27).

Later werden dan nog wel enkele "democratische elementen" ingevoerd zoals 'vrije' of zogenaamde 'democratische' verkiezingen met algemeen stemrecht, het gelijkheidsbeginsel, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging, persvrijheid, enz..., die achteraf echter weer werden afgezwakt of afgevoerd (*24).

Maar een 'democratisch element' is nog geen 'democratie'. Vrijheid van vereniging mag dan een 'democratisch element' zijn, zonder hetwelk een democratie niet kan bestaan, op zich is het geen democratie. Zo kunnen 'vrije verkiezingen', bijvoorbeeld om een bestuurder aan te stellen, ook een 'democratisch element' zijn, maar op zich is het geen democratie. Bovendien vindt ons politieke systeem van bestuur door verkozen afgevaardigden zijn oorsprong in het principe van de Romeinse Republiek en niet in de Atheense Democratie (*25). Ons politiek systeem een 'democratie' noemen is dan ook een bewust misleidende propaganda (*26).

Door de opkomst van de politieke partijen, die in feite de wetgevende macht hebben overgenomen, waardoor lobbyisten gericht kunnen werken, is een machtsconcentratie ontstaan van wetgevende macht en financieel economische belangen die de laatste resten van democratie in ons politiek systeem afvoeren (*10).

Men zou kunnen stellen dat de geschiedenis zich herhaalt. Het Romeinse Rijk is ingestort door interne decadentie en de cumulatie door enkelen van macht en rijkdom, wat blijkbaar ook inherent is aan het electoraal representatief systeem (*25).

In sommige andere landen, alsook steden en gemeenten, is al meer dan honderd jaar geleden gekozen voor democratisering van het politieke systeem door invoering van het bindend referendum op volksinitiatief, sommigen ook meer recent (*28). De meest bekende voorbeelden zijn Zwitserland en de helft der staten in de US. (*32)

Ook hier is er echter een evolutie (of een vraag) naar verdere democratisering, bijvoorbeeld door invoering van volksvertegenwoordiging, aangesteld door loting (*29) (*5). De hoofdoorzaak van dit streven is de steeds toenemende macht van de financieel-economische belangen en hun invloed op de wetgevende macht.

Het systeem van loting is gebaseerd op het statistisch gegeven dat een op wetenschappelijke basis uitgevoerde steekproef een realistisch beeld geeft van de hele bevolking. Daaruit vloeit voort dat beslissingen genomen door deze groep representatief zijn voor de hele bevolking.

*5 Terrill Bouricius – Multi Body Sortition <http://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1220&context=jpd>

*10 Wilfried Dewachter, De trukendoos van de Belgische participatie.

<https://www.standaardboekhandel.be/seo/nl/boeken/algemeen/9789028979727/dewachter-wilfried/de-trukendoos-van-de-belgische-participatie>

*24 Bernard Manin : The principles of Representative Government

<http://www.zje.net.cn/djwsj/The.Principles.of.Representative.Government..Bernard.Manin..CUP..1997.pdf>

*25 Roslyn Fuller - Beasts and Gods: How Democracy Changed its Meaning and Lost its Purpose

<https://www.amazon.co.uk/Beasts-Gods-Democracy-Changed-Meaning/dp/1783605421>

*26 Francis Dupui-Déri – History of the Word "Democracy"

https://www.researchgate.net/publication/259648867_History_of_the_Word_Democracy_in_Canada_and_Quebec_A_Political_Analysis_of_Rhetorical_Strategies

*27 David VanReybroeck – Tegen verkiezingen <http://www.debezigebij.nl/boeken/tegen-verkiezingen/>

*28 Direct Democracy Navigator <http://www.direct-democracy-navigator.org/>

*29 Génération Nomination est une ONG basée en Suisse qui milite en faveur d'un grand oublié des démocraties modernes, pourtant plébiscité par les pères de la démocratie : le tirage au sort <http://www.genomi.ch/democratie-pas-utopie/>

*32 https://en.wikipedia.org/wiki/Initiatives_and_referendums_in_the_United_States

Als 'vertegenwoordiging' van de burgers is een gelote volksvertegenwoordiging ('democratisch' systeem) eerlijker en geloofwaardiger en dus meer aanvaardbaar dan een verkozen volksvertegenwoordiging ('aristocratisch' systeem) (*9 blz. 23 en volgende).

Er is geen partijdiscipline, geen groepsdruk, geen tactisch of vooraf afgesproken stemgedrag, geen politiek gemarchandeer, geen vriendendienst (draaideur), geen schrik voor represailles of verlies van een verkiesbare plaats bij de volgende verkiezingen: eenieder stemt in eer en geweten wat volgens hem of haar het algemeen belang op lange termijn het beste dient. Ook ontbreekt het zaaien van haat en verdeeldheid omwille van partij-profilering, die enkel gericht is op verkiezingswinst.

De verkozen volksvertegenwoordiging is daarenboven in de laatste decennia, door de machtsgreep van de politieke partijen, geëvolueerd naar een participatie (*10).

Een politiek systeem met loting bevat verschillende methoden die met de nodige deskundigheid ingezet kunnen worden. Gezien de complexiteit van het lotingsysteem, en de noodzaak om de geloofwaardigheid niet in het gedrang te brengen, is bij politieke projecten een hoge kwaliteitsstandaard essentieel en is wetenschappelijke begeleiding en evaluatie noodzakelijk (*9 blz. 82).

Om desillusie en frustratie zo veel mogelijk te vermijden is het aangewezen om voorafgaand aan deze projecten een contract op te stellen tussen de organisatoren en de deelnemers over de wijze waarop de conclusies tot stand komen en het eventueel gebruik en gevolg van de resultaten (*9 blz. 51). Een dergelijk contract (tussen burgers en politici) zal zelden afdwingbaar blijken maar het geeft alleszins aanleiding tot voorafgaande bespreking (*11) (Bijlage 2).

Naargelang van het doel en de middelen zal dan de methode van loting bepaald worden. (Bijlage 1) Ook dient de mate van representativiteit en betrouwbaarheid bepaald te worden (descriptief representatief, geografisch representatief, demografisch representatief,...).

Voor de praktische toepassing is een doorgedreven gespecialiseerde kennis nodig, zo is het bv. niet aangewezen om de 'gestratificeerde steekproef' (Stratified random sampling) te gebruiken als de gelote groep later verdeeld wordt in subgroepen.

Ook kunnen bepaalde berekeningsmethoden gebruikt worden om specifieke doelstellingen te bereiken (bv. het 'Penrose-systeem') (*2), of een combinatie van verschillende steekproefmethodes.

Bij toepassing van een systeem waarbij iedereen aangesproken wordt om deel te nemen (bv. het EAS systeem), maar waarbij men mag weigeren (wat praktisch onvermijdelijk is), en er dus in feite op het einde van het selectieproces een 'vrijwillige' deelname is, is het belangrijk dat een onafhankelijke ploeg, die de procedure begeleidt, de personen die weigeren opzoekt en motiveert om toch deel te nemen (*9). Weigering op het einde van een op die wijze uitgevoerde selectieprocedure blijkt in de praktijk geen aanleiding te geven tot een onaanvaardbaar effect op de representativiteit (*12 blz. 7-1).

De uitdaging is dat het gekozen systeem van vertegenwoordiging door loting zijn deugdelijkheid zal moeten aantonen en meer vertrouwen zal moeten wekken dan het huidige systeem van 'verkozen' vertegenwoordiging.

Ook moet er opgelet worden voor de valkuil van de zogenaamde 'participatie'-systemen, zoals die soms voorgesteld worden, waar de (eventueel gelote) burger wel mag meedenken en meewerken met de politici, maar waar het deze laatsten zijn die het beslissingsrecht behouden (*16).

Ook projecten waar gelote burgers samen met politici een panel vormen (Ierland, IJsland) geven tot hiertoe geen bevredigende resultaten (*25).

*2 Penrose system <https://arxiv.org/ftp/cond-mat/papers/0405/0405396.pdf>

*9 Random selections in Politics - Lyn Carson and Brian Martin <http://www.bmartin.cc/pubs/99rsip.pdf>

*10 Wilfried Dewachter, De trukendoos van de Belgische participatie.
<https://www.standaardboekhandel.be/seo/nl/boeken/algemeen/9789028979727/dewachter-wilfried/de-trukendoos-van-de-belgische-participatie>

*11 <https://www.psa.ac.uk/sites/default/files/conference/papers/2016/Explaining%20the%20fate%20of%20psa%20.pdf>

*12 <https://www.uvm.edu/~dguber/POLS234/articles/fishkin.pdf>

*16 participatieladder van Arnstein <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html> zie ook bijlage 2

*25 Roslyn Fuller - Beasts and Gods: How Democracy Changed its Meaning and Lost its Purpose
<https://www.amazon.co.uk/Beasts-Gods-Democracy-Changed-Meaning/dp/1783605421>

Een ander voorbeeld van tegenwerking door de politieke macht is de uitwerking van een nieuw kiessysteem in BC (British Columbia) waar een door loting samengesteld panel een gemotiveerd voorstel bij referendum aan de burgers voorlegde. De meerderheid der burgers aanvaardde het voorstel (57.7%) maar de politici hadden voor implementatie het behalen van een bijzondere meerderheid opgelegd (60%), zodat het voorstel door de regering afgewezen werd. Bijzondere meerderheden zijn een schending van het gelijkheidsbeginsel en worden door politici dikwijls onder allerlei voorwendsels aangewend (*17).

Er is ook een dubbelzinnigheid in het meewerken aan machtserschikking tussen de verkozen politici en de burgers enerzijds, terwijl anderzijds sommige partijenoren het 'primaat van de politiek' (waarbij dan de verkozen politici bedoeld worden) als onaantastbaar voorstellen.

Ook moet vermeden worden dat burgerparticipatie maar wordt ingeroepen als er aan de beslissing, welke ook genomen wordt, alleen maar (politiek) te verliezen valt,.

Het ongeloofwaardig en onwerkbaar maken van loting en participatie om de 'concurrentie' uit te schakelen is dus wel een te verwachten strategie waarop een antwoord zal gevonden moeten worden. Dezelfde strijd wordt reeds decennia gevoerd tegen het bindend referendum op volksinitiatief. We zijn dus op bekend terrein (*20) (*22).

In zijn werk "What Sortition Can and Cannot Do" (*3) geeft Keith Sutherland een sprekend voorbeeld van het lotingsysteem om die uitdaging aan te gaan.

Keith Sutherland gebruikt de vergelijking van een gelote volksvertegenwoordiging met een digitale foto.

"Alle pixels samen geven een goed beeld van de samenleving. Eén pixel echter (of een subgroep) is in geen enkel opzicht een beeld van deze samenleving. De deelnemers kunnen dus niet individueel het woord nemen of in debat gaan. Zij kunnen enkel luisteren, vragen formuleren en stemmen. De uitgelote burgers zijn verplicht om aan de volksvertegenwoordiging deel te nemen. "

In vergelijking met deze 'optimale' toepassing zal een haalbaar systeem ontwikkeld moeten worden. Zo zal voor een langer mandaat, bv. een volledige legislatuur met elk jaar een gedeeltelijke vervanging, de verplichte deelname redelijkerwijs niet haalbaar zijn (*4). Daardoor zal er een afwijking van het optimale resultaat ontstaan. Er zal nagegaan moeten worden of deze afwijking aanvaardbaar is.

Een heel ander gebruik van de gelote vertegenwoordiging is het opdelen in gelote subgroepen om onderling te discussiëren en voorstellen en vragen te formuleren (*12 *13 deliberative poll – J.S. Fishkin 1991 – 1997). De begeleiding van een dergelijke toepassing zal intenser moeten zijn daar de individuele eigenschappen van de deelnemers in de subgroepen kunnen overheersen. De opdeling in subgroepen en de deliberatieve werking is in tegenspraak met het principe van representativiteit door een gelote groep, omdat elk individu of subgroep geen beeld meer is van de hele samenleving (*3). Het is in feite een vermenging van twee afzonderlijke systemen, de deliberatie en de loting. Bij deze toepassing is dan ook de onafhankelijkheid en professionaliteit van de begeleiding alsook de keuze van de te horen experts en panels van cruciaal belang. De gelote vertegenwoordiging zal, op het einde van haar 'deliberatie', in haar geheel haar stem uitbrengen bij geheime stemming (*12 blz. 10). In de meeste gevallen zal ook het stellen van vragen aan experts gefaciliteerd moeten worden en is, om voor iedereen gelijke kansen te waarborgen, openbare discussie of video-opname uitgesloten.

*3 Keith Sutherland <http://www.newdemocracy.com.au/docs/researchpapers/What%20Sortition%20Can%20Do%20PSA.pdf>

*4 in sommige voorstellen wordt de Senaat van een tweekamerstelsel samengesteld door loting waarbij om het jaar een derde van de volksvertegenwoordigers vervangen wordt. Een volledig mandaat zou in dit geval drie jaar duren.

*12 <https://www.uvm.edu/~dguber/POLS234/articles/fishkin.pdf>

*13 <http://cdd.stanford.edu/>

*17 http://participedia.net/sites/default/files/case-files/653_265_final_report.pdf en http://www.sortitionfoundation.org/canada_citizens_assembly

*20 We benadrukken dat het plebisciet (een referendum op initiatief van de overheid) niet behoort tot het democratisch instrumentarium, dit omwille van de bekende misbruiken (dictaturen, partijpolitiek). www.democratie.nu

*22 https://www.democracy-international.org/sites/democracy-international.org/files/PDF/Publications/2007-05-01_dutch_direct_democracy-nl.pdf

Het is wel belangrijk dat de presentaties van de experten en belangengroepen verspreid worden via de media en er zo veel mogelijk actieve betrokkenheid is van het publiek (bv vraagstelling aan de experten en belangengroepen) (*37 blz 19).

Een andere uitdaging is om de intrinsiek 'betere eigenschappen' van het lotingssysteem tegenover de verkozen afvaardiging te bewaren. (*9 blz. 23 vóór- en tegenargumenten) Ook de keuze van de benaming is belangrijk, bv. 'volksjury' in plaats van 'volksvertegenwoordiging' omdat de (volks)Jury door de bevolking nog als een betrouwbare instelling beschouwd wordt (*9).

We kunnen redelijkerwijs veronderstellen dat de invloeden van machtige belangen die vandaag ons politiek systeem beheersen (*25) niet zullen verdwijnen als een systeem van volksvertegenwoordiging door loting wordt ingevoerd. We moeten er dus op bedacht zijn dat deze invloeden zich zullen heroriënteren om hun greep op de besluitvorming te handhaven.

Zwakke punten zijn dan o.a. de administratie die de gelote volksvertegenwoordiging onvermijdelijk moet bijstaan, de organisatie van de begeleiding en de begeleiders van het proces, de experten die gehoord worden en de keuze ervan, de inzet van de massamedia, de invloed van de verkozen (beroeps)politici waar in sommige systemen toch op een of andere wijze mee moet samengewerkt of onderhandeld worden.

Terrill Bouricius stelt voor (Journal of Public Deliberation V9 Issue 1 – Multi Body Sortition blz 7, blz. 10 - 3.1) (*5) om als tussenstap zijn systeem van “Multi Body Sortition” zo mogelijk (gedeeltelijk) in te passen in bestaande structuren.

Zo kan bv in een tweekamerstelsel de 'Kamer van verkozen vertegenwoordiging' haar rol blijven vervullen van ontwerper van de wetgeving.

We zijn er ons van bewust dat de evolutie naar democratie (volkssoevereiniteit) een blijvend streven is dat mee zal evolueren met de veranderingen in de samenleving en de technologie. Toch zien we, naast de fundamentele rechten en vrijheden, twee pijlers als essentieel: de politieke vertegenwoordiging van de burgers door loting en het bindend referendum op volksinitiatief (*20). Beide bieden door de evolutie in de samenleving en de technische mogelijkheden van vandaag een ongekend potentieel voor de invoering van democratie in de politiek.

Voor ons blijft wel het recht op “Bindend referendum op volksinitiatief” de ultieme uiting van de volkssoevereiniteit. Vertegenwoordiging door loting kan een belangrijk aanvullend element zijn in een democratie.

We stellen ook vast dat het huidige 'Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden' slechts het recht op “vrije verkiezingen” waarborgt (de instelling van een 'electorale aristocratie'). Democratie, als volkssoevereiniteit, wordt helemaal niet vermeld. En de huidige interpretatie van onze grondwet laat geen bindend referendum op volksinitiatief toe.

In onze voorstellen met toepassing van loting gaan we, in navolging van het werk van Terrill Bouricius (*5) (*19) uit van de inrichting van verschillende volksjury's die elk een andere, gespecialiseerde, taak vervullen. Het lotingssysteem dat gebruikt wordt is afhankelijk van de taak.

Uiteraard kan eventueel eenvoudig gestart worden, bijvoorbeeld het petitierecht om een Wetgevende Volksjury op te roepen, met een beduidend lagere handtekeningdrempel dan voor een referendum.

Volksjury of referendum blijft echter de keuze van de initiatiefnemers.

*5 Terrill Bouricius – Multi Body Sortition <http://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1220&context=jpd>

*9 Random selections in Politics - Lyn Carson and Brian Martin <http://www.bmartin.cc/pubs/99rsip.pdf>

*19 David Van Reybrouck <https://decorrespondent.nl/538/Het-kan-een-totaal-andere-inrichting-van-onze-democratie/53776866-eda791cf>

*20 We benadrukken dat het plebisciet (een referendum op initiatief van de overheid) niet behoort tot het democratisch instrumentarium, dit omwille van de bekende misbruiken (dictaturen, partijpolitiek). www.democratie.nu

*25 Roslyn Fuller - Beasts and Gods: How Democracy Changed its Meaning and Lost its Purpose <https://www.amazon.co.uk/Beasts-Gods-Democracy-Changed-Meaning/dp/1783605421>

*37 Hervé Pourtois – Mini-publics et démocratie délibérative.

Criteria voor de toepassing van loting in een politiek systeem:

Een vertegenwoordiging door loting wordt als 'democratisch' gedefinieerd terwijl vertegenwoordiging door verkiezing als 'aristocratisch' gedefinieerd wordt.

Loting is een democratisch instrument omdat men vertegenwoordigd wordt door 'zijn gelijken' terwijl men in een verkiezingssysteem kiest voor 'de beste' als 'leider'.

Ter illustratie van het 'aristocratische' (de beste) van het verkiezingssysteem, en een 'democratische beslissing', kunnen we het voorbeeld nemen van de boekaniers (misschien wat geromantiseerd):

A hundred years before the French Revolution, the buccaneer companies were run on lines in which liberty, equality and fraternity were the rule. In a buccaneer camp, the captain was elected and could be deposed by the votes of the crew. The crew, and not the captain, decided whether to attack a particular ship, or a fleet of ships.

(vert.: Honderd jaar voor de Franse Revolutie werden de boekaniers geleid door de begrippen vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid. In een boekanier-kamp werd de kapitein verkozen. Hij kon ook bij stemming afgezet worden. De bemanning, en niet de kapitein, besliste al dan niet een ander schip of vloot aan te vallen.)

Ook de oude Grieken (+/- 400 VC) kenden het verkiezingssysteem voor de aanduiding van 'de beste' (= 'aristocraat'), namelijk om het leger aan te voeren. De wetgevende structuren waren daarentegen gebaseerd op democratische instrumenten, vertegenwoordiging door loting en de volksvergadering.

Het verkiezingssysteem voor wetgevende structuren vindt voornamelijk zijn oorsprong in de Romeinse Republiek (*25).

Het EVRM (Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden) spreekt dan ook over het 'recht op vrije verkiezingen'. Democratie als recht komt in heel dat verdrag niet voor. De term 'Democratische verkiezingen' behoort dan ook tot de misleidende propaganda van politici en media (*26).

Loting is een democratisch instrument dat, samen met andere democratische instrumenten en elementen, kan ingezet worden in een democratie.

1 - Basiscriteria

De basiscriteria die bij het referendum van toepassing zijn zijn ook bij loting geldig:

- Bepaling van de politieke agenda door de burgers / initiatiefrecht
- Informatie en debat – transparantie van de overheid – betrokkenheid burgers
- Beslissingsrecht

2 - Steekproefstelsysteem

Lotingssystemen kunnen complex zijn, waardoor manipulatiemogelijkheden en fouten kunnen toenemen. Zo is voor ons bij wetgevend beslissingsrecht voldoende descriptieve representativiteit, lage foutmarge en grote betrouwbaarheid van de jury een absolute voorwaarde.

Het is ook noodzakelijk om onderscheid te maken tussen toepassingen met informatieve of adviserende bevoegdheid, waarvoor de criteria minder stringent zijn, en de volksjury met wetgevende bevoegdheid.

Zelfs bij eenvoudige transparante systemen zoals de mechanische lottotrommel is een deurwaarder aanwezig. In Nederland (2014) was er sprake van manipulatie bij de digitale lotto.

*25 Roslyn Fuller - Beasts and Gods: How Democracy Changed its Meaning and Lost its Purpose
<https://www.amazon.co.uk/Beasts-Gods-Democracy-Changed-Meaning/dp/1783605421>

*26 Francis Dupui-Déri – History of the Word "Democracy"
https://www.researchgate.net/publication/259648867_History_of_the_Word_Democracy_in_Canada_and_Quebec_A_Political_Analysis_of_Rhetorical_Strategies

Men zal dus de keuze van het gekozen systeem en de details van uitvoering, in functie van de toepassing, omstandig moeten verantwoorden.

- Het gekozen steekproef-systeem moet eenvoudig zijn (bv de enkelvoudige aselechte steekproef AES) en op professionele wijze uitgevoerd worden. Hoe ingewikkelder de steekproef hoe meer de mogelijkheden van manipulatie en mogelijke fouten toenemen. (bijv. Wat is de definitie van 'maximale diversiteit'? Wie bepaald dat? Hoe wordt dat bepaald?)
- De steekproef-procedures dienen onder toezicht plaats te vinden.

3 - Aantal gelote burgers

Het kan zijn dat men voor een bepaalde toepassing geen 'descriptieve' representativiteit nastreeft (bv. G1000 : 'maximale diversiteit' in plaats van 'representativiteit') of slechts 'beperkte representativiteit' (bv. Oregon Citizen Initiative Review: 'geografisch en demografisch representatief').

Van belang is ook de 'rotatie' die mee het democratische gehalte van het systeem bepaalt. Om beurt regeren en geregeerd worden is daarbij de essentie.

Het aantal gelote burgers wordt dus bepaald door volgende factoren:

- De gewenste representativiteit.
- De toegestane foutenmarge op de resultaten.
- De betrouwbaarheid van de resultaten.
- De gewenste rotatie (grote participatie).
- Een groot aantal deelnemers zal minder gevoelig zijn voor dwang en corruptie en zal ook de kans doen toenemen dat pogingen voor manipulatie sneller gemeld worden.
- Het gelote panel moet een '**beeld zijn van de samenleving**', deelname is dus in principe 'verplicht'. Vrijwillige deelname is in tegenspraak met de eis van 'representativiteit' (*38), het gelote panel is dan geen 'beeld meer van de samenleving'.

Voor een correct toegepast systeem zal 400 à 600 burgers meestal volstaan om een betrouwbare werking te garanderen. Als het er minder zijn zal men dit omstandig moeten motiveren.

4 - Tijd dat het gelote panel actief is

Een activiteit van korte duur heeft verschillende voordelen. Langer tijden zullen dus afgewogen moeten worden met de voor- en nadelen. (Kort = enkele dagen, lang = bv een legislatuur)

- Korte tijdsduur geeft een grote rotatie en dus groot aantal deelnemers.
- Korte tijdsduur vergemakkelijkt ook de terugkeer van de deelnemers naar het 'normale leven' (*40).
- Lange tijdsduur geeft grotere manipulatie mogelijkheden, meer kans op corruptie en dwang.
- Lange tijdsduur geeft een lage rotatie.
- Lange tijdsduur discrimineert de deelnemers die zich geen lange afwezigheid kunnen veroorloven, of dat niet wensen te doen.
- Lange tijdsduur kan een hogere professionaliteit als gevolg hebben maar het is af te wegen of dit een voor- of nadeel is. Hogere professionaliteit betekent dat men afwijkt van het panel als 'beeld van de samenleving'. Het risico van de vorming van een 'nieuwe elite' neemt toe (*37).

5 - Beslissingsrecht

Panels die adviserende bevoegdheid hebben leveren een gemiddelde participatiegraad van 2% op. Dit betekent dat als men 100 mensen vraagt om deel te nemen aan een dergelijk panel er slechts 2 mensen opdagen. Dit kan onmogelijk representatief zijn.

*37 Hervé Pourtois – Mini-publics et démocratie délibérative.

*38 Hubertus Buchstein – Repräsentative, partizipatorische und aleatorische Demokratie

*40 BBC Scotland <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-40946653>

Het is aangetoond dat wanneer burgers effectief beslissingsrecht krijgen zij ook meer geneigd zijn aan dergelijke initiatieven deel te nemen. In principe is een deelname bij uitloting verplicht (een burgerplicht). Het zal natuurlijk moeilijk afdwingbaar zijn maar er kunnen allerlei maatregelen voorzien worden die deelname aanmoedigt (vergoeding, begeleiding, motivering,...). Vrijwillige deelname houdt het risico in op 'beroepsparticipanten' en (door het middenveld, ondernemingen, belangengroepen,...) betaalde deelnemers. De overeenstemming met het 'beeld van de samenleving', dat de basis is van het jury-systeem, valt dan weg.

- Het is van belang om de participatiegraad te verhogen tot representatief om zodoende van een democratisch instrument te kunnen spreken.
- Het instellen van een Wetgevende Jury aangeduid door loting, bij middel van vrije verkiezingen en referenda, bevestigt de politieke legitimiteit van diens beslissingsrecht.

6 - Manipulatie

Het zou nogal lichtzinnig zijn om te verwachten dat de grote financiële en economische machten die nu de politieke beslissingen beïnvloeden zouden verdwijnen als loting in het politieke systeem zou ingevoerd worden. We moeten er dus rekening mee houden dat deze invloeden zich zullen heroriënteren om de macht te behouden.

We kunnen eens kijken naar een systeem dat we kennen en dat reeds lang zijn betrouwbaarheid heeft aangetoond (alleszins tot voor de recente wijzigingen) namelijk de volksjury bij assisenzaken (*41). Een jury van 12 burgers, door loting aangeduid (uit de kiesregisters) zal oordelen over schuld of onschuld. Uit vergelijking met onze noorderburen, waar de rechtbanken enkel met beroepsrechters oordelen, blijkt dat het jury-systeem zeker niet moet onderdoen in de kwaliteit van rechtspleging. We zien ook dat beide partijen (schuld en onschuld) getuigen en experts kunnen oproepen, volledig onafhankelijk van mekaar. Jury-systemen die gemengd zijn samengesteld uit professionelen en gelote burgers geven teleurstellende resultaten. Dit is niet verwonderlijk, een dergelijk panel is immers geen 'beeld van de samenleving'.

Aandachtspunten zijn:

- Beïnvloeding vermijden van onafhankelijke neutrale 'medewerkers'.
- Keuze bepalen van de te horen experts en belanghebbenden.
- Geen samengestelde panels van professionele (bijv. politici) en gelote deelnemers.
- Openbaarheid van de presentaties van de experts en belangengroepen.

7 - Bijzondere toepassingen

Er wordt geëxperimenteerd met zogenaamde 'deliberatieve' panels. Een systeem dat wordt toegepast is de grote gelote groep, die de experts gehoord heeft, onder te verdelen in gelote kleine groepen die dan onderling discuten onder begeleiding van neutrale begeleiders.

Alhoewel dit systeem voordelen heeft van deliberatie en discussie houdt het toch grote inherente risico's van manipulatie in. Zeker als het niet gaat over vrijblijvende 'aanbevelingen' maar beslissingsrecht waar miljarden Euro kunnen mee gemoeid zijn (Obussen, Augusta, KGA-bakjes, windmolens op de Noordzee,...). Het zal dus van de toepassing afhankelijk zijn wat er kan en niet kan.

Wij wijzen in dit verband op het fenomeen van de 'participatie-industrie' die dergelijke evenementen professioneel begeleidt (ook universiteiten). Vandaar dat ook Terrill Bouricius in zijn ontwerp verschillende 'Toezicht-jury's' voorstelt.

Men moet dan ook onderscheid maken tussen de '**tevredenheid van de deelnemers**' en de '**resultaten**' die elk van andere parameters afhankelijk zijn.

*41 Om welke reden heeft de Franse Revolutie op 3 september 1791 de jury opgericht in criminele zaken? : "Ce que caractérise la cour d'assises, c'est l'indépendance de cette juridiction. Elle offre la garantie que les jurés, en raison de la durée momentanée de leurs fonctions, n'abuseront pas de leur autorité."

vert: "Wat dit systeem van strafrecht kenmerkt is de onafhankelijkheid van deze vorm van rechtspraak. Het biedt de garantie dat juryleden vanwege de kortstondige duur van hun taken, hun gezag niet zullen misbruiken."

E. Moore T. Panken- What is the best Jury size? https://courses2.cit.cornell.edu/sociallaw/student_projects/JurySize_lessonismore.html

- Deelnemers van gelote panels kunnen in principe niet onderling discuten maar slechts luisteren naar de experts en belanghebbenden, en stemmen. Dit belet niet dat tijdens bijv. werklunches en dergelijke in kleine groepen gespreksrondes georganiseerd kunnen worden waarbij iedereen individueel gevraagd wordt om een synthese te geven van de presentaties. Deze groepen, en hun voorzitter, worden door loting aangeduid. Hierdoor wordt een belangrijk element van de 'deliberatie' - de aanmoediging tot synthesevorming – behouden, maar wordt het moeilijkste en meest omstreden deel, de onderlinge discussie, vermeden.

8 - Men kan ook de initiatieven (al dan niet met loting) beoordelen aan de hand van volgende criteria:
 kostprijs – gebruikt steekproef-systeem / aard van representativiteit – resultaat
 Men zal snel ervaren dat het vinden van deze basisgegevens niet gemakkelijk is.

Een van de grote voordelen van referenda (op volksinitiatief) is dat alle discussies en gebeurtenissen in volledige openbaarheid gebeuren en voor iedereen toegankelijk zijn. Deze vrijheid van deelname en volledige openbaarheid vinden we niet, of althans niet in dezelfde mate, terug in het lotingssysteem.

De openbaarheid van de presentaties van de experts en belangengroepen is zeker ook een verplichting bij de wetgevende volksjury's opdat er zowel publieke informatie als controle zou zijn. Dit moet er ook voor zorgen dat de 'geïnformeerde burgers' op dezelfde lijn zitten als de Volksjury. Zo wordt vermeden dat de beslissingen van de Volksjury al te zeer afwijken van de mening van de bevolking, moest die zich in een referendum kunnen uitspreken.

Voorstel I - proportioneel systeem: (zie ook schematisch overzicht volgend blad)

Principe werking:

Als overgangsregeling naar een volwaardige democratie bepaalt de burger zelf de machtsverhouding tussen de gelote 'Wetgevende Volksjury' (3.) en de 'Verkozen Volksvertegenwoordiging' (5.).

Bij 'vrije' verkiezingen kan de burger, naast zijn stem voor een kandidaat of politieke partij, ook zijn stem uitbrengen ten voordele van de gelote Wetgevende Volksjury (*36).

Het aantal 'zetels' van de Wetgevende Volksjury is maximaal gelijk aan het maximum der zetels van de Verkozen Volksvertegenwoordiging (5.) met een minimum van drie (*23). Bij elke verkiezing kan het aantal 'zetels' van de 'Wetgevende Volksjury' dus gewijzigd zijn.

Het aantal zetels van de 'Wetgevende Volksjury' is evenredig met het aantal behaalde stemmen van de 'Wetgevende Volksjury' en de stemmen voor de 'Verkozen Volksvertegenwoordiging' (zie Bijlage 3 en FAQ V2 blz 23). De 'Wetgevende Volksjury' vormt aldus een variabele 'bijkomende fractie'.

De Wetgevende volksjury en de Verkozen volksvertegenwoordiging vergaderen nooit samen.

De berekening van de zeteltoewijzing en het totaal aantal te verdelen zetels voor de Verkozen Volksvertegenwoordiging blijft ongewijzigd.

Zo bepaalt de burger zélf de machtsverhouding in de Kamer van Volksvertegenwoordigers tussen de gelote “Wetgevende Volksjury” en de “Verkozen Volksvertegenwoordiging”.

De stemmen van beide instellingen worden samengeteld indien er een “Wetgevende Volksjury” is opgeroepen.

Er worden een aantal Volksjury's aangeduid die echter allen slechts een korte tijd actief zijn. Dit varieert van enkele dagen tot enkele weken. De Volksjury's hebben steeds een vastgesteld aantal leden dat afhankelijk van de gewenste representativiteit, rotatie, foutenmarge en betrouwbaarheid varieert tussen de 200 en 600 (of zelfs meer) leden.

De Agenda-jury (2.), of een burgerpetitie (1.), beslist of een wetsvoorstel, dat door de verkozen volksvertegenwoordiging (5.) behandeld wordt, van voldoende maatschappelijk belang is om voorgelegd te worden aan een Wetgevende Volksjury (3.).

In het geval een Wetgevende Volksjury (3.) wordt opgeroepen worden de stemmen van de verkozen volksvertegenwoordigers (5.) en de gelote volksvertegenwoordigers (3.), uitgebracht op dat specifiek wetsvoorstel, samengeteld om het wetsvoorstel te aanvaarden of te verwerpen (zie Bijlage 3 en FAQ V2 blz 23).

De Evaluatie-Jury (7.) zal door burgerpetitie (4.) ingediende en voldoende gedragen wetsvoorstellen beoordelen op hun maatschappelijk belang en deze desgevallend ter stemming of afwerking voorleggen aan de verkozen volksvertegenwoordiging (5.) én de door loting aangeduide Wetgevende Volksjury (3.).

Het petitieright kan bij ons voorstel sterk gesocialiseerd worden (lagere handtekeningdrempels dan bij een referendum) zodat niet enkel sociaal of economisch sterke groepen of personen de voorgestelde drempels kunnen halen.

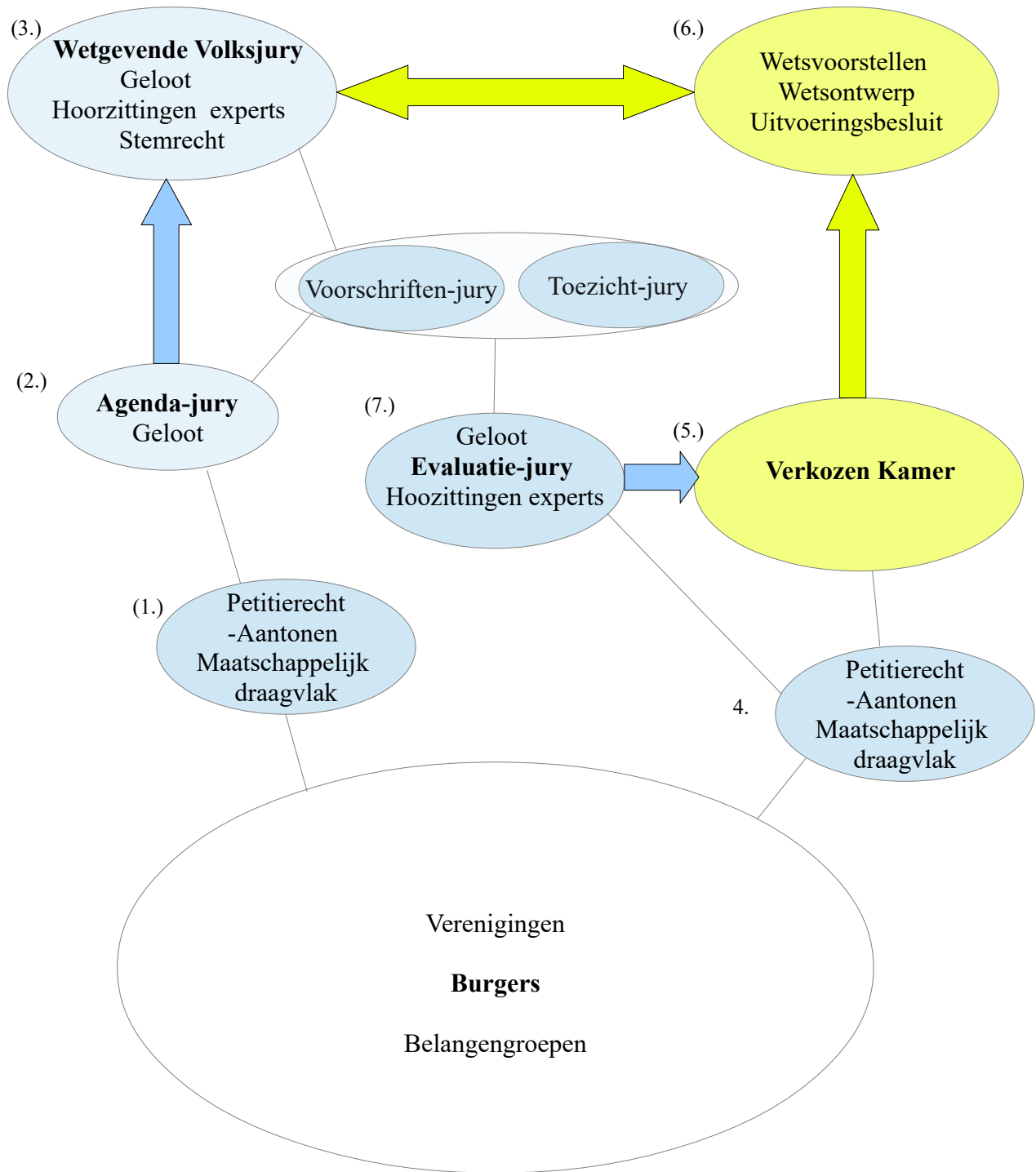
Volksjury of referendum blijft echter de keuze van de burgers-initiatiefnemers.

*23 Daar, ondanks de stemplicht, de niet stemmers 10 tot 15% uitmaken van het electoraat (en blijkbaar steeds toeneemt) is een vertegenwoordiging in de gelote vertegenwoordiging gerechtvaardigd. 3 “zetels” is dus een zeer gematigd voorstel en past in het gegeven van ons voorstel dat men kan kiezen voor de gelote vertegenwoordiging indien gewenst. In een rechtsgebied met directe democratie zou men dit aantal en de berekeningswijze bij referendum kunnen bepalen.

*36 Simon Niemeyer - From the minipublic to a deliberative system: is scaling up deliberation possible? (p4 political legitimacy)

Schematisch overzicht:

Huidige instellingen
 Voorstel

Wereldwijd zijn er ook reeds talloze experimenten met door loting aangeduide instellingen zodat ook rekening kan gehouden worden met deze ervaringen en conclusies (*8) (*9).

*8 wetenschappelijke classificatie en bespreking van participatie en democratiserings-projecten www.participedia.net

*9 Random selections in Politics - Lyn Carson and Brian Martin <http://www.bmartin.cc/pubs/99rsip.pdf>

Werking :

– Voorschriften-jury:

deze houdt zich bezig met het opstellen van procedures voor de lotingen, hoorzittingen en stemmingen.

– Toezicht-jury:

deze ziet erop toe dat de ambtenaren de procedures volgen en behandelt eventuele klachten.

De 'Voorschriften-' en 'Toezicht-jury' zijn de opstellers en de behoeders van de spelregels. De Voorschriften-jury zou geloot kunnen worden uit mensen die al eens eerder in een geloot lichaam gezeteld hebben; zij kennen immers het reilen en het zeilen van de procedures.

– Agenda-jury (2.) :

De agenda van de Wetgevende Volksjury wordt bepaald door de Agenda-jury, een zeer ruim orgaan waarvan de deelnemers geloot zijn. De Agenda-jury beslist bij gewone meerderheid welke wetsvoorstellen/wetsontwerpen, met hun uitvoeringsbesluit, van voldoende maatschappelijk belang zijn om ook ter stemming aan de Wetgevende Volksjury voor te leggen. (*35)

De Agenda-jury is samengesteld uit een, voor dit doel geschikte, steekproef van 600 burgers (bv. via voorafgaande bevraging). De uitgelote burgers blijven, behalve wanneer zij ter beschikking staan voor de Agenda-Jury, beschikbaar voor uitloting in de andere jurygroepen. De uitgelote Agenda-jury is een maand beschikbaar (niet in de verlofperiode) om het maatschappelijk belang van een ingediend wetsvoorstel/ontwerp te beoordelen binnen een bepaalde termijn (bv. 14 dagen). Dit wil zeggen dat ze maximaal een maand en 14 dagen actief is. Bij uitzonderlijke drukte kunnen meerdere Agenda-jury's opgeroepen worden.

Agenda-juryleden vergaderen in principe niet (de ledenlijst is niet openbaar).

De kandidaten voor de Agenda-jury worden een week op voorhand ingelicht van hun deelname, die één maand duurt, en zij ontvangen een fiscaal vrijgestelde kostenvergoeding per beoordeeld wetsvoorstel/ontwerp (het kan dus ook dat er geen zijn, in dat geval blijven zij behoren tot de pool van beschikbare burgers voor latere uitloting, ook voor de Agenda-jury).

De wetsvoorstellen worden per brief of desgevallend per e-mail aan de leden van de Agenda-jury verzonden, en naar de belangengroepen die zich daarvoor opgegeven hebben. Deze laatste kunnen bespreking plaatsen en discussiefora openen op hun websites en publicaties. De juryleden van de Agenda-jury ontvangen een lijst van deze belangengroepen en eventuele on-line beschikbare applicaties op internet (*34).

Indien een belangengroep voldoende handtekeningen verzamelt, (1.) zodat een voldoende maatschappelijk draagvlak wordt aangetoond, dan wordt het desbetreffende wetsvoorstel en/of uitvoeringsbesluit op de agenda van de Wetgevende Volksjury geplaatst en wordt de Wetgevende Volksjury opgeroepen. (zie voorbeeld 2)

Met de huidige technologie kan vrij snel een redelijk maatschappelijk draagvlak aangetoond worden, bijvoorbeeld in twee trappen (*14), waarbij de eerste trap het petitierecht vastlegt.

De stemming door de leden van de Agenda-jury kan ook telefonisch ingegeven worden (met bv. een “end to end auditable voting system” E2E):

identificatie met rijksregisternummer en een code.

- voor Wetsvoorstel xxxx druk 1, voor wetsvoorstel xxxxx druk 2.
- voorleggen aan volksjury druk 1, niet voorleggen druk 2, onbeslist druk 3.

of desgevallend per brief.

De Agenda-jury beslist bij geheime stemming en gewone meerderheid binnen de gestelde termijn. Er kan ook een deelnamequorum bij de stemming opgelegd worden (bv. Minimaal 384 om een voldoende representativiteit te waarborgen).

*14 Nederland : *Wet raadgevend referendum* 1 juli 2015. De aanvraag verloopt in twee stappen:

- Een inleidend verzoek ondersteund door 10.000 handtekeningen, te verzamelen binnen een eerste termijn van vier weken.
- Een definitief verzoek ondersteund door 300.000 handtekeningen, te verzamelen binnen een tweede termijn van zes weken.

*34 om zo veel mogelijk betaalde trolling, of gelijkaardige activiteiten, door bedrijven, politieke en andere “speciale belangen” te vermijden is het mogelijk raadzaam om bij sommige internet activiteiten enkel toegang te geven met e-id of token, of andere beschermende maatregelen.

*35 Principe van selectiviteit toegepast door Demoex Zweden <https://en.wikipedia.org/wiki/Demoex>

– Wetgevende Volksjury (3.) :

Wetsvoorstellen/ontwerpen en hun uitvoeringsbesluit worden voorgelegd aan de Wetgevende Volksjury bij beslissing van de Agenda-jury of door uitoefening van het petitierecht. Deze Wetgevende Volksjury heeft geen vaste leden, zij worden geloot uit alle stemgerechtigde burgers.

Telkens als er over een wet, desgevallend met zijn uitvoeringsbesluit, moet gestemd worden door de Wetgevende Volksjury, kiest het lot een vierhonderdtal burgers (EAS systeem) om één dag bijeen te komen. In uitzonderlijke gevallen kan het om enkele dagen of hooguit een week gaan.

Om te vermijden dat charismatische sprekers de stemming beïnvloeden, worden de wetsvoorstellen door neutrale medewerkers gepresenteerd.

De Wetgevende Volksjury wordt opgeroepen, luistert naar een zakelijke uiteenzetting van argumenten vóór en tegen door experts en betrokken partijen en stemt over het ingediende wetsvoorstel en zijn uitvoeringsbesluiten. Zij voeren geen onderlinge discussies (*3). De Wetgevende Volksjury stemt geheim. De ledenlijst is niet openbaar.

De stemmen van beide representatieve instellingen (gelote en verkozen) samen bepalen, bij eenvoudige meerderheid, of het wetsvoorstel/ontwerp/uitvoeringsbesluit aanvaard of verworpen is (zie ook blz 23 FAQ V2). Bij aanvaarding van een wetsvoorstel/ontwerp worden er binnen de 6 maand door de Verkozen Volksvertegenwoordigers aan beide instellingen (gelote en verkozen) uitvoeringsbesluiten ter stemming voorgelegd. Indien de verkozen 'Kamer van Volksvertegenwoordigers' deze termijn niet respecteert wordt zij automatisch ontbonden en worden nieuwe verkiezingen uitgeschreven binnen de 3 maand na de ontbinding. In dit geval ontvangen de niet herverkozen mandatarissen geen ontslagvergoeding (ontslag wegens zware fout).

Deelnemers worden behoorlijk vergoed en omkaderd (*7) tijdens hun aanwezigheid.

– Evaluatie-jury (7.):

Aan de hand van de input die ze vanuit de samenleving ontvangen hebben, en waarvoor een duidelijk draagvlak aangetoond wordt (4.), organiseren ze hoorzittingen, nodigen ze experts uit, gaan ze onder professionele en neutrale begeleiding desgevallend over tot deliberatie in gelote subgroepen, en gaan ze over tot het indienen van een gemotiveerd verzoekschrift bij de verkozen fractie van Volksvertegenwoordigers. Deze Evaluatie-jury bestaat uit honderdvijftig leden, geloot uit alle stemgerechtigde burgers. De Evaluatie-jury wordt opgeroepen als een burger-belangengroep een voldoende gedragen petitie ingediend. De ledenlijst is niet openbaar.

Deelnemers worden behoorlijk vergoed en omkaderd (*7) tijdens hun aanwezigheid (*30).

Een uitgewerkt wetsontwerp/wetsvoorstel/uitvoeringsbesluit dat als gevolg van een verzoekschrift van de Evaluatie-jury (7.) wordt ingediend bij de verkozen fractie van Volksvertegenwoordigers (5.), en als zodanig dient vermeld, wordt automatisch ook ter stemming aan de Wetgevende Volksjury (3.) voorgelegd.

Indien de verkozen fractie van Volksvertegenwoordigers niet binnen de 6 maand na indiening stemt (*15) over het betreffend verzoekschrift wordt zij geacht zich te onthouden en wordt het verzoekschrift ter stemming aan een Wetgevende Volksjury voorgelegd die beslist met geheime stemming en gewone meerderheid. Indien het verzoekschrift in algemene termen gesteld is, dan is het aan de verkozen fractie van Volksvertegenwoordigers, of een lid ervan, om een uitgewerkt wetsvoorstel in te dienen. Ook dit uitgewerkt voorstel wordt automatisch ter stemming aan de Wetgevende Volksjury voorgelegd.

*3 Keith Sutherland <http://www.newdemocracy.com.au/docs/researchpapers/What%20Sortition%20Can%20Do%20PSA.pdf>

*7 ook het thuisfront (kinderopvang, bedrijfshulp, mantelzorg, thuiszorg...)

*15 door “niet in overweging neming”, niet ter stemming voorleggen, ..

*30 We generally take around six months to deliver the process from beginning to end – as a guide, citizens need at least 40 hours in person, meeting five to six times to meaningfully deliberate and find common ground without feeling (or being!) pushed toward a pre-ordained outcome. <http://www.newdemocracy.com.au/library/what-is-a-citizens-jury>

Praktisch voorbeeld 1 : (voor de berekeningen zie ook bijlage 3)

De Wetgevende Volksjury heeft bij de verkiezingen 40% van het aantal geldig uitgebrachte stemmen dat de kandidaten en partijen voor de verkozen volksvertegenwoordiging hebben behaald.

De Wetgevende Volksjury heeft dus **60** stemmen of 'zetels' (40% van 150 zie ook bijlage 3).

Dit geeft in dit voorbeeld een stemwaarde voor elk jurylid van de Wetgevende Volksjury van **0.156**.

- Een wetsvoorstel wordt door de verkozen “Kamer” verworpen met 65 stemmen tegen, 30 stemmen voor en 55 onthoudingen (totaal 150 zie ook bijlage 3)
- Het wetsvoorstel heeft voldoende steun bekomen van de Agenda-jury (2.) om door de Wetgevende Volksjury (3.) beoordeeld te worden en de uitslag van de stemming van de Wetgevende Volksjury is **23** stemmen tegen, **340** stemmen voor en 21 onthouding (totaal 384).

Gecorrigeerd geeft dit :

23 x 0,156 = 3,588 stemmen tegen

340 x 0,156 = 53,04 stemmen voor

Totaal der stemmen van de verkozen volksvertegenwoordiging (5.) en de Wetgevende Volksjury (3.):

65 + 3,588 = 68,588 tegen

30 + 53,04 = 83,04 voor

Het wetsvoorstel wordt aanvaard en heeft kracht van wet. Binnen de 6 maand worden de uitvoeringsbesluiten voorgelegd ter stemming aan beide fracties volksvertegenwoordigers (geloot en verkozen).

Praktisch voorbeeld 2 :

- De verkozen fractie van volksvertegenwoordigers (5.) heeft beslist om over een wetsvoorstel/-ontwerp te stemmen.

- De Agenda-jury (2.) is daarvan op de hoogte gesteld (en de belangengroepen) en is bezig met de stemming om te beslissen of de Wetgevende Volksjury (3.) moet opgeroepen worden.

- Een burger-belangengroep (1.) start met de petitie om de Wetgevende Volksjury (3.) op te roepen voor de behandeling van dit wetsontwerp (zonder te wachten op de uitslag van de Agenda-jury).

De belangengroep haalt een eerste trap (*14) om het petitierecht “vast te leggen” en wacht nu op de uitslag van de Agenda-jury.

De Agenda-jury zegt bv “neen”. (in het “ja” -geval wordt de Wetgevende Jury opgeroepen en is de petitie zonder onderwerp)

De belangengroep start nu de tweede trap omdat zij haar petitierecht heeft verworven en haalt de handtekeningen voor de tweede trap binnen in de gestelde tijd.

Het wetsvoorstel/-ontwerp wordt ter stemming aan de Wetgevende Volksjury (3.) en de verkozen fractie van volksvertegenwoordigers (5.) voorgelegd.

*14 Nederland : *Wet raadgevend referendum* 1 juli 2015

De aanvraag verloopt in twee stappen:

- Een inleidend verzoek ondersteund door 10.000 handtekeningen, te verzamelen binnen een eerste termijn van vier weken.
- Een definitief verzoek ondersteund door 300.000 handtekeningen, te verzamelen binnen een tweede termijn van zes weken.

Praktisch voorbeeld 3 :

- Een burgervereniging heeft een uitvoeringsbesluit, met toelichting, ingediend bij de Evaluatie-jury (7.) voor een door de verkozen volksvertegenwoordigers aanvaarde wetgeving waarvan geen uitvoeringsbesluiten ingediend zijn (*31).

- De Evaluatie-jury (7.) is opgeroepen en beslist na het horen van de experts en de betrokken partijen dat het voorstel van uitvoeringsbesluit, in zijn ingediende vorm, naar de Verkozen volksvertegenwoordiging (5.) gezonden wordt voor stemming.

- De Verkozen volksvertegenwoordiging weigert het voorstel tot uitvoeringsbesluit in overweging te nemen.

- Na 6 maand wordt de Wetgevende Volksjury (3.) opgeroepen. Na het horen van de experts en de betrokken partijen stemt de Wetgevende Volksjury over de ingediende uitvoeringsbesluiten.

De stemming van de Wetgevende Volksjury (3.) is in het voordeel van de ingediende uitvoeringsbesluiten, de Verkozen volksvertegenwoordigers hebben zich onthouden, de uitvoeringsbesluiten treden onmiddellijk in werking na publicatie.

-----

*31 Voorstel uitvoeringsbesluiten Gewestelijke Volksraadpleging

<http://www.democratie.nu/index.php/component/content/article?id=1246:persbericht-kan-democratie-de-vlaamse-politiek-veroveren>

Voorstel II – 'Twee Kamer' systeem: (zie ook schematisch overzicht volgend blad)

- Democratisch Europa - Loting als democratisch systeem voor de aanduiding van een echte volksvertegenwoordiging op Europees niveau, ook 'Europese Volksjury' genoemd

Principe werking:

De mogelijkheid van de inrichting van een 'tweede kamer', aangesteld door loting, wordt via referendum aan alle kiesgerechtigde burgers van de EU voorgelegd of bekrachtigd door de representatieve vertegenwoordiging (*36).

Deze 'tweede kamer', aangeduid door loting, wordt ingesteld op Europees niveau naast het verkozen “Europees Parlement”. Deze 'tweede kamer' noemen we de 'Europese Volksjury'.

De 'Europese Volksjury' heeft, indien hij opgeroepen wordt, een te motiveren vetorecht voor alle beslissingen door het 'Europees Parlement'.

De Europese Volksjury heeft evenveel zetels (in 2017 is dit 750 zetels) als het verkozen Europees parlement en houdt zijn zittingen in Straatsburg terwijl het verkozen Europees Parlement enkel nog zitting houdt in Brussel.

Hiermee is ook de zinloze pendel tussen Straatsburg en Brussel opgeheven (*38).

Deze 750 burgers worden geloot met EAS (enkelvoudige aselechte steekproef) uit alle Europese kiesgerechtigde burgers (in 2017 is dit ong. 380.000.000). Dit garandeert een aanvaardbare representativiteit.

De foutenmarge bij deze steekproef is 4 % en het betrouwbaarheidsniveau 97 %.

Voor grotere descriptieve representativiteit met kleinere foutmarges en hoger betrouwbaarheidsniveau kan overgaan worden naar grotere steekproeven (*42). Gezien de reeds uitgevoerde experimenten met veel grotere aantallen geselecteerde burgers, gecombineerd met ICT- en internetfaciliteiten, is dit, zeker in de toekomst, niet onrealistisch.

- Deelname is in principe verplicht en behoorlijk vergoed en omkaderd (zie ook H.Buchstein, James Fishkin en ons voorstel I hiervoor).
- De 'Europese Volksjury' zal in principe opgeroepen worden voor één tot enkele dagen, hoogstens een week.
- Burgers kunnen maar éénmaal voor deze taak opgeroepen worden. De selectie is geheim.
- De 'Europese Volksjury' beslist bij gewone meerderheid en geheime stemming.

*36 Simon Niemeyer - From the minipublic to a deliberative system: is scaling up deliberation possible? (p4 political legitimacy)

*38 Hubertus Buchstein – Repräsentative, partizipatorische und aleatorische Demokratie

<https://www.boell.de/de/navigation/akademie-repraesentative-partizipatorische-und-aleatorische-demokratie-13243.html>

*42 James Fishkin, Thad Kousser, Robert C. Luskin, Alice Siu “Deliberative Agenda Setting Piloting Reform of Direct Democracy in California.pdf“

De Agenda-jury (2.), of een burgerpetitie via het 'European citizens Initiative' ECI (1.), beslist of een onderwerp, dat door de verkozenen in het Europees Parlement (6.) gestemd en aanvaard is, van voldoende maatschappelijk belang is om ter goedkeuring voorgelegd te worden aan een Europese Volksjury (3.).

Internationale overeenkomsten en verdragen worden altijd ter bekrachtiging aan de Europese Volksjury voorgelegd.

In het geval een Europese Volksjury (3.) wordt opgeroepen beslist deze bij eenvoudige meerderheid.

Aanvaarding of afwijzing door de Europese Volksjury is bij geheime stemming en gewone meerderheid. Indien het onderwerp nog in aanmerking komt voor stemming na een 'tweede lezing' of 'bemiddeling' door het Europees Parlement wordt ook na deze stemmingen desgevallend een Europese Volksjury opgeroepen.

De Evaluatie-Jury (7.) zal door burgerpetitie via het European citizens Initiative ECI (4.) ingediende en voldoende gedragen wetsvoorstellen op hun maatschappelijk belang beoordelen en deze na aanvaarding voorleggen aan de 'Europese Commissie' (5.) om een voorstel uit te werken. Een wetsvoorstel dat zo tot stand komt zal steeds voorgelegd worden aan het Europees parlement en een opgeroepen Europese Volksjury.

Het petitierecht via het 'European citizens Initiative' ECI kan bij onze voorstel sterk gesocialiseerd worden (lagere handtekening drempels dan bij een referendum) zodat niet enkel sociaal of economisch sterke groepen of personen de voorgestelde drempels kunnen halen.

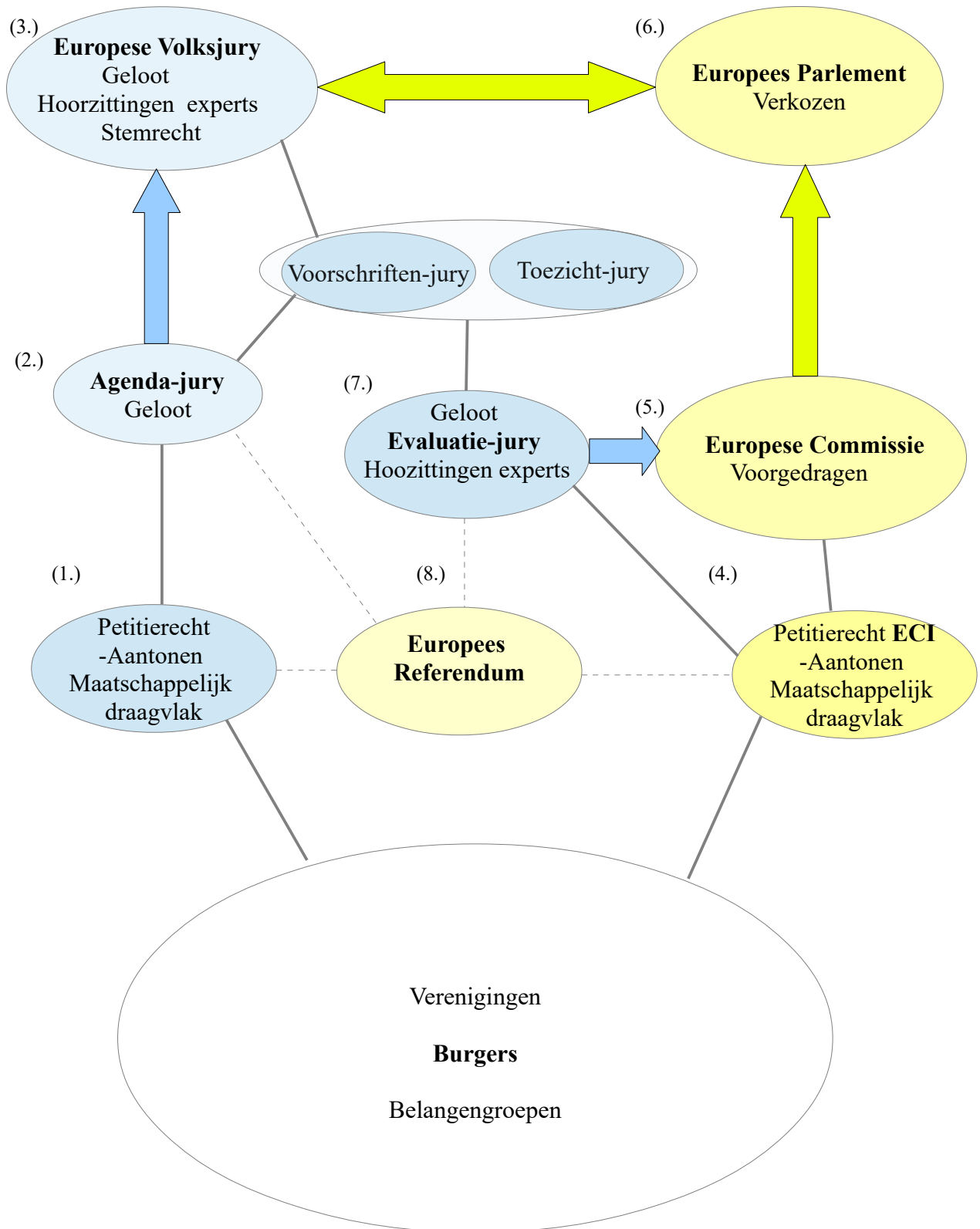
Volksjury of referendum blijft echter de keuze van de burgers-initiatiefnemers.

Uit ervaring zal moeten blijken hoe de 'wijsheid en de kennis', die in de samenleving aanwezig is, zo volledig mogelijk aangewend kan worden. Zo zou bijvoorbeeld een tweejaarlijkse Evaluatie-jury petitie die het quorum niet gehaald hebben toch kunnen bespreken, of de petitiedrempels herzien.

Het ECI (European Citizens Initiative) kan aldus geherwaardeerd worden als onderdeel van een reële democratische besluitvorming.

Schematisch overzicht:

Huidige instellingen
 Voorstel

Werking:

- Voorschriften-jury:

deze houdt zich bezig met het opstellen van procedures voor de lotingen, hoorzittingen en stemmingen.

- Toezicht-jury:

deze ziet erop toe dat de ambtenaren de procedures volgen en behandelt eventuele klachten.

De 'Voorschriften'- en 'Toezicht-jury' zijn de opstellers en de behoeders van de spelregels. De 'Voorschriften-jury' zou geloot kunnen worden uit mensen die al eens eerder in een geloot lichaam gezeteld hebben; zij kennen immers het reilen en het zeilen van de procedures.

- Europese Volksjury (3):

Bij beslissing van de Agenda-jury of indien een belangengroep voldoende handtekeningen verzamelt, zodat een voldoende maatschappelijk draagvlak wordt aangetoond, wordt een door het “Europees parlement” goedgekeurd onderwerp op de agenda van de “Europese Volksjury” geplaatst en wordt de “Europese Volksjury” opgeroepen.

Met de huidige technologie kan vrij snel een redelijk maatschappelijk draagvlak aangetoond worden.

Internationale overeenkomsten en verdragen worden altijd ter bekrachtiging aan de Europese Volksjury voorgelegd en hebben dus bij aanvaarding door het Europees Parlement een automatische oproepen van de Europese Volksjury tot gevolg. Ook wetten die bij hoogdringendheid gestemd worden en onmiddellijk in voege treden zouden binnen een termijn van bv. 6 maand aan een Europese Volksjury voorgelegd moeten worden. Indien deze termijn niet gerespecteerd wordt dient een automatische sanctie voorzien te worden. Dit kan bij voorbeeld het uitschrijven zijn van nieuwe Europese verkiezingen.

Dit automatisch oproepen van de Europese Volksjury kan in latere stadia verder uitgebreid worden tot bv. het Europees budget, aanpassingen aan de wedden en vergoedingen van ambtenaren en verkozenen eens die op een democratische wijze tot stand zijn gekomen, enz..

Uitzondering zou gemaakt kunnen worden voor een motie van wantrouwen die gestemd wordt in het Europees parlement ten overstaan van de Europese Commissie. Dit kan bv. de uitsluitende bevoegdheid blijven van het Europees parlement.

De Europese Volksjury wordt opgeroepen, luistert naar een zakelijke uiteenzetting van argumenten vóór en tegen door experts en betrokken partijen en stemt over het onderwerp. Zij voeren geen onderlinge discussies. De Europese Volksjury stemt geheim en beslist bij gewone meerderheid.

De 'Europese Volksjury' heeft, indien hij opgeroepen wordt, een te motiveren vetorecht voor alle beslissingen door het 'Europees Parlement'.

Indien het onderwerp nog in aanmerking komt voor stemming na een 'tweede lezing' of 'bemiddeling' door het Europees parlement wordt ook na deze stemmingen, en bij goedkeuring door het Europees parlement, een Europese Volksjury opgeroepen.

Deelnemers worden tijdens hun aanwezigheid behoorlijk vergoed en omkaderd tijdens hun aanwezigheid. Een aangepaste procedure zorgt voor een voltallige Jury.

- Agenda-jury (2.) :

De agenda van de Europese Volksjury wordt bepaald door de Agenda-jury, een zeer ruim orgaan waarvan de deelnemers geloot zijn. De Agenda-jury beslist bij gewone meerderheid welke beslissingen van het Europees parlement van voldoende maatschappelijk belang zijn om ter stemming aan de Europese Volksjury voor te leggen.

De Agenda-jury is samengesteld uit een voor dit doel geschikte steekproef van 1000 EU burgers (bv. via voorafgaande bevraging). Een wetenschappelijk verantwoorde stratificatie om bv. alle landen meer evenwichtig te vertegenwoordigen (28 EU landen in 2017) kan overwogen worden. Stratificatie op andere gronden (bv. “diversiteit”) geeft snel aanleiding tot moeilijk aantoonbare manipulatie en

ondergraaft de eis van representativiteit.

De beste waarborg voor descriptieve representativiteit is het vergroten van de steekproefgrootte.

De uitgelote burgers blijven beschikbaar voor uitloting in de andere jurygroepen behalve wanneer zij ter beschikking staan voor de Agenda-jury. De uitgelote Agenda-jury is een maand beschikbaar (niet in de verlofperiode) om het maatschappelijk belang van een beslissing van het Europees parlement te beoordelen binnen een bepaalde termijn (bv. 14 dagen). Dit wil zeggen dat ze maximaal een maand en 14 dagen actief is. Bij uitzonderlijke drukte kunnen meerdere Agenda-jury's opgeroepen worden.

Agenda-juryleden vergaderen in principe niet (de ledenlijst is niet openbaar).

De kandidaten voor de Agenda-jury worden een week op voorhand ingelicht van hun deelname, die één maand duurt, en zij ontvangen een fiscaal vrijgestelde kostenvergoeding per beoordeeld onderwerp (het kan dus ook dat er geen zijn, in dat geval blijven zij behoren tot de pool van beschikbare burgers voor latere uitloting, ook voor de Agenda-jury).

De beslissingen (aanvaardingen) van het Europees Parlement worden per brief of desgevallend per e-mail aan de leden van de Agenda-jury verzonden, en naar de belangengroepen die zich daarvoor opgegeven hebben. Deze laatste kunnen bespreking plaatsen en discussiefora openen op hun websites en publicaties. De juryleden van de Agenda-jury ontvangen een lijst van deze belangengroepen en eventuele on-line beschikbare applicaties op internet.

Indien een belangengroep voldoende handtekeningen verzamelt, (1.), zodat een voldoende maatschappelijk draagvlak wordt aangetoond, wordt het desbetreffende onderwerp op de agenda van de Europese Volksjury geplaatst en wordt de Europese Volksjury opgeroepen. Met de huidige technologie kan vrij snel een redelijk maatschappelijk draagvlak aangetoond worden. Indien de Agenda-jury beslist tot het oproepen van de Europese Volksjury is de petitie zonder onderwerp.

De stemming door de leden van de Agenda-jury kan ook telefonisch ingegeven worden (met bv. een "end to end auditable voting system" E2E):

– identificatie met rijksregisternummer en een code.

– voor besluit xxxx: druk 1, voor besluit xxxxx: druk 2.

– voorleggen aan volksjury: druk 1, niet voorleggen: druk 2, onbeslist: druk 3.

of desgevallend per brief.

De Agenda-jury beslist bij geheime stemming en gewone meerderheid binnen de gestelde termijn.

Er kan ook een deelnamequorum bij de stemming opgelegd worden (bv. minimaal 800 om een voldoende representativiteit te waarborgen).

- Evaluatie-jury (7.):

Aan de hand van de input die ze vanuit de samenleving ontvangen hebben, en waarvoor een duidelijk draagvlak aangetoond wordt (4.), organiseren ze hoorzittingen, nodigen ze experts uit, gaan de juryleden onder professionele en neutrale begeleiding desgevallend over tot deliberatie in gelote subgroepen, en gaan ze over tot het indienen van een gemotiveerd verzoekschrift bij de Europese Commissie (5.).

Deze Evaluatie-jury bestaat uit 570 leden, geloot uit alle stemgerechtigde EU burgers. De Evaluatie-jury wordt opgeroepen als een burger-belangengroep een voldoende gedragen petitie ingediend heeft.

Deelnemers worden behoorlijk vergoed en omkaderd tijdens hun aanwezigheid.

De Evaluatie-jury houdt zijn zittingen in Straatsburg.

Een uitgewerkt wetsontwerp/wetsvoorstel/uitvoeringsbesluit dat als gevolg van een verzoekschrift van de Evaluatie-jury (7.) wordt ingediend bij het Europees parlement (6.), en als zodanig dient vermeld, wordt automatisch ook ter stemming aan de Europese Volksjury (3.) voorgelegd.

Indien het verzoekschrift in algemene termen gesteld is, dan is het aan de verkozen fractie van Volksvertegenwoordigers, of een lid ervan, om een uitgewerkt wetsvoorstel in te dienen. Ook dit uitgewerkt voorstel wordt automatisch ter stemming aan de Wetgevende Volksjury voorgelegd.

Indien de Europese Commissie geen voorstel indiend binnen de 6 maand na indienen van het verzoekschrift wordt automatisch in het Europees parlement een motie van wantrouwen ingediend.

BESLUIT:

We kunnen enkel vaststellen dat de Atheners in het oude Griekenland met hun keuze van 500 burgers voor de “Boulè”, aangeduid door loting, een zeer grote statistische nauwkeurigheid konden bereiken. Vanaf een 380 gelote personen is het maximum benodigd aantal voor een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 5% bereikt. Boven de 50.000 kiesgerechtigden stijgt het benodigde aantal voor een betrouwbare steekproef nog nauwelijks. Enkel het betrouwbaarheidsniveau neemt toe. Bij een steekproefgrootte van 600 personen is 99% betrouwbaarheidsniveau bereikt.

Een ander belangrijk criterium is zo veel mogelijk kiesgerechtigde burgers aan het politieke beslissingsproces te laten deelnemen (*24). De maximumcapaciteit voor rotatie mag echter niet overschreden worden. De deelname aan één van de jury's hoeft niet altijd deelname aan andere jurytaken uit te sluiten, integendeel. De praktijk zal moeten uitmaken of een jury van 600 burgers voor de Wetgevende Volksjury tot de mogelijkheden behoort, en welke werklust voor de Agenda-jury haalbaar is en over welke instrumenten zij moeten kunnen beschikken. Ook kan nagegaan worden of meerdere oproepen voor eenzelfde Jurytaak, met tientallen jaren tussen de oproepen, aanvaardbaar is.

Daar elke jury een beslissingsrecht zonder onderwerpsbeperking heeft is de mogelijkheid groot dat na een inwerkperiode de aanvaardbare responsgraad voor de juriesamenstellingen gemakkelijker bereikt zal worden (*33). We stellen dus een verdere stap voor in de democratisering van onze instellingen en verlaten de vrijblijvende demotiverende en denigrerende 'adviezen' en de 'politiek onschadelijke' onderwerpen 'groenzorg, fietspaden, cultuur ..'.

We hebben onze voorstellen ook getoetst aan de opmerkingen en voorstellen van het colloquium in de Senaat over de representatieve democratie (*21). We menen dan ook dat we op de vraag van professor Herwig Reynaert in het besluit van het colloquium, om een voorstel voor te leggen van een representatieve democratie met direct-democratische elementen, een positief antwoord hebben kunnen geven.

*21 http://www.senate.be/event/20150922_representatieve_democratie/act_nl.pdf Representatieve democratie: op weg naar het einde van een model? Belgische Senaat - Dinsdag 22 september 2015

*24 Bernard Manin : The principles of Representative Government
<http://www.zje.net.cn/djwsj/The.Principles.of.Representative.Government.,Bernard.Manin.,CUP.,1997.pdf>

*33 De zeer lage responsgraad (rond de 5%) bij een groot deel van de 'informatieve participatie' projecten is funest voor de geloofwaardigheid en representativiteit van dergelijke initiatieven.

Links:

<https://equalitybylot.wordpress.com/about/> blog of the Kleroterians

<http://blogimages.seniorennet.be/democratie/attach/128802.pdf> provisional link to the sortition library

<http://www.ethesis.net/volksvertegenwoordigers/volksvertegenwoordigers.htm#Hoofdstuk 3. De wetgevende functie van de Kamer>

Tabel 3.1. Aantal ingediende begrotingen, internationale akkoorden, wetsvoorstellen en -ontwerpen per legislatuur [110]

soort	1958-1961		1961-1965		1965-1968	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
begrotingen uit de Senaat	35	4,83	51	4,32	30	5,38
begrotingen van de regering	64	8,83	76	6,44	42	7,53
internationale akkoorden van de regering	75	10,34	208	17,61	40	7,17
internationale akkoorden uit de Senaat	10	1,38	5	0,42	4	0,72
wetsontwerpen uit de Senaat	89	12,28	133	11,26	42	7,53
wetsontwerpen van de regering	126	17,38	208	17,61	89	15,95
wetsvoorstellen uit de Senaat	27	3,72	56	4,74	21	3,76
wetsvoorstellen van de Kamerleden	299	41,24	444	37,60	290	51,97
totaal	725		1181		558	

<https://www.checkmarket.com/market-research-resources/sample-size-calculator/>

Calculate representative sample size

Sample size		
Population size:	<input type="text" value="8000000"/>	How many people are in the group your sample represents? (The sample size does not change much for populations larger than 20,000.)
Margin of error:	<input type="text" value="5"/> %	This is the plus-or-minus figure usually reported in newspaper or television opinion poll results. For example, if you use a margin of error of 4% and 47% percent of your sample picks an answer, you can be "sure" that if you had asked the question to the entire population, between 43% (47-4) and 51% (47+4) would have picked that answer.
Confidence level:	<input type="text" value="95"/> %	This tells you how sure you can be of the error of margin. It is expressed as a percentage and represents how often the true percentage of the population who would pick an answer lies within the margin of error.
Required sample size:	385	Number of respondents needed

Population size	Confidence level = 95%			Confidence level = 99%		
	Margin of error			Margin of error		
	5%	2,5%	1%	5%	2,5%	1%
100	80	94	99	87	96	99
500	217	377	475	285	421	485
1.000	278	606	906	399	727	943
10.000	370	1.332	4.899	622	2.098	6.239
100.000	383	1.513	8.762	659	2.585	14.227
500.000	384	1.532	9.423	663	2.640	16.055
1.000.000	384	1.534	9.512	663	2.647	16.317

Veelgestelde vragen (FAQ):

V1 – Een mogelijk probleem is de invoering van een Jury die lang dienst doet (Agenda-jury), in plaats van telkens een nieuwe Jury te benoemen. Het is wel de bedoeling dat de jurylijst niet publiek bekend gemaakt wordt maar als de lijst toch gelekt wordt, bezorgt dit aan financieel sterke personen of groepen een doellijst voor omkoping of dwang. Waarom wordt deze mogelijkheid ingevoerd?

A – Voor elke Jury moet het 'hoe en waarom' nagegaan worden. Ook dient rekening gehouden met het feit dat er in België op nationaal niveau ongeveer 8.000.000 kiesgerechtigden zijn.

- Moet de Jury 'representatief' zijn? Welke aard (descriptief, diversiteit, geografisch, demografisch,...) ? Gewenste foutmarge en betrouwbaarheid?
- Welke steekproefmethode(s) wordt er gebruikt en waarom?
- Wat is de geschatte werklast en wat als deze overtroffen wordt?
- Gevoeligheid voor omkoping, externe druk en dwang.

...

We moeten ook rekening houden met de strategische mogelijkheden van het voorstel in zijn geheel. Daarom zullen er meer praktische voorbeelden beschreven moeten worden.

Het voorstel is ook ontwikkeld voor een politiek actieve bevolking, wat nu in het electoraal representatief systeem niet het geval is.

(Bijvoorbeeld: het geval van een maatschappelijk belangrijk wetsvoorstel waar omkoping of dwang een reëel risico is).

Een wet heeft (in ons voorstel) twee mogelijke startpunten.

1. Het wetsontwerp wordt ingediend via een petitie en de Evaluatie-Jury: De Wetgevende Jury wordt automatisch opgeroepen. De Agenda-jury is niet betrokken.
2. Het wetsontwerp wordt ingediend door een verkozen volksvertegenwoordiger.

Vanaf het ogenblik dat het wetsontwerp is ingediend voor stemming door de verkozen volksvertegenwoordiging kan een belangengroep een petitie starten om zijn petitierecht vast te leggen voor het geval de Agenda-jury beslist de Wetgevende jury niet op te roepen. Natuurlijk hebben we dan verenigingen nodig van burgers die nauwlettend de gebeurtenissen opvolgen maar ik twijfel er niet aan dat die zullen ontstaan.

Het lekken van de jurylijst blijft echter mogelijk en dus ook omkoping en dwang.

Dat is een van de redenen dat voor deze jury een groot aantal burgers aangesteld wordt gedurende een relatief korte periode. De motivatie voor een grote groep is enerzijds de gewenste representativiteit, foutenmarge en betrouwbaarheid en anderzijds de kans dat omkoping of dwang gemeld wordt of uitkomt.

We moeten ook binnen de gewenste en mogelijke rotatie- en participatiemogelijkheden blijven. Als op één of andere wijze een klein aantal leden voor de Agenda-jury verdedigbaar is kan een andere werkwijze overwogen worden.

V2 – Welk berekeningssysteem wordt gebruikt om de zetels te bepalen bij het proportioneel voorstel I ? (bv. enkelvoudige stem, panacheren,...)

A – Er zijn verschillende mogelijkheden die allemaal zullen getoetst moeten worden op hun haalbaarheid en legitimiteit. Een belangrijk criterium in deze is wel het gelijkheidsbeginsel.

In ons voorstel I (proportioneel) is de Wetgevende Volksjury in principe een bijkomende factie en heeft ze een dynamisch proportionele werking.

- Dynamisch in de zin dat ze een directe versterkende of verzwakkende invloed heeft op de strekkingen in de verkozen Kamer van Volksvertegenwoordigers (in 2017 zijn dit 150 leden).
- Proportioneel omdat de invloed van de gelote 'Wetgevende Volksjury' bepaald wordt door de kiezer zelf bij elke verkiezing.

Bovendien is de Wetgevende Volksjury niet permanent en wordt bij elke oproeping een nieuwe Jury aangesteld. De burger beslist over het al dan niet oproepen van de Wetgevende Volksjury.

Voorstellen en opmerkingen:

- Veronderstel dat het voorstel zo goed werkt dat de meeste burgers helemaal niet meer deelnemen aan de verkiezing van verkozen volksvertegenwoordigers en volledig vertrouwen op de gelote jury's. Als dan het opkomstpercentage bv 10% is en de helft ervan voor de verkozen vertegenwoordigers kiest (5%) moet dan de verkozen volksvertegenwoordiging de helft van de beslissingsmacht behouden? Onthouding van stemmen kan zeker een aanwijzing zijn voor het afwijzen van beslissingsrecht door de verkozen mandatarissen.
- Voor elk wetsvoorstel/uitvoeringsbesluit dat gelanceerd wordt, via de verkozen volksvertegenwoordiging of de Evaluatie-jury, dient er de mogelijkheid te zijn om een tegenvoorstel neer te leggen dat gelijktijdig gestemd moet worden. Elk voorstel kan goed- of afgekeurd worden met gewone meerderheid en in geval van dubbel JA blijft het voorstel met de meeste JA stemmen behouden.

In het geval van een wetsvoorstel/uitvoeringsbesluit dat door de verkozen volksvertegenwoordiging wordt neergelegd zal het recht op een tegenvoorstel via de Evaluatie-jury in een eerste stap door een petitie met lage drempel, en op zeer korte termijn (*14), vastgelegd worden, waarna een volwaardige petitie kan opgestart worden dat het maatschappelijk draagvlak moet aantonen om een Evaluatie-jury bijeen te roepen.

Een “hoogdringende” wetgevende beslissing, zonder uitstel in uitvoering door de verkozen volksvertegenwoordiging, heeft automatisch binnen de drie maand het oproepen van de Evaluatie-jury tot gevolg met de wet /uitvoeringsbesluiten als onderwerp. De Evaluatie-jury kan een tegenvoorstel formuleren of een voorstel tot vernietiging van de desbetreffende wet of uitvoeringsbesluit. Indien geen Evaluatie-jury wordt opgeroepen binnen de gestelde termijn wordt de desbetreffende wet/uitvoeringsbesluit automatisch opgeschort.
- **Op zich kan de uitbreiding van het European Citizens Initiative (ECI) met een 'Europese Volksjury' ook als eerste stap in het democratiseringsproces gerealiseerd worden.**

In een toekomstig stadium kan het European Citizens Initiative (ECI), uitgebreid met een Evaluatie jury, een Europees referendum (8.) lanceren, eventueel voorafgegaan door een Deliberation Day' (*43). Het voorstel van het Europees Referendum wordt afzonderlijk behandeld.

*43 B. Ackerman, J. Fishkin “Deliberation Day” http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=fss_papers

Referenties

*1 Steekproefmethoden

https://www.uhasselt.be/documents/uhasseelt@school/lesmateriaal/statistiek/Lesmateriaal/Steekproefmethoden_04.pdf

*2 Penrose system <https://arxiv.org/ftp/cond-mat/papers/0405/0405396.pdf>

*3 Keith Sutherland <http://www.newdemocracy.com.au/docs/researchpapers/What%20Sortition%20Can%20Do%20PSA.pdf>

*4 in sommige voorstellen wordt de Senaat van een tweekamerstelsel samengesteld door loting waarbij om het jaar een derde van de volksvertegenwoordigers vervangen wordt. Een volledig mandaat zou in dit geval drie jaar duren.

*5 Terrill Bouricius – Multi Body Sortition <http://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1220&context=jpd>

*6 Oregon CIR <http://healthydemocracy.org/citizens-initiative-review/>

*7 ook het thuisfront (kinderopvang, bedrijfshulp, mantelzorg, thuiszorg,...)

*8 wetenschappelijke classificatie en bespreking van participatie en democratiserings- projecten www.participedia.net

*9 Random selections in Politics - Lyn Carson and Brian Martin <http://www.bmartin.cc/pubs/99rsip.pdf>

*10 Wilfried Dewachter, De trukendoos van de Belgische participatie.

<https://www.standaardboekhandel.be/seo/nl/boeken/algemeen/9789028979727/dewachter-wilfried/de-trukendoos-van-de-belgische-participatie>

*11 <https://www.psa.ac.uk/sites/default/files/conference/papers/2016/Explaining%20the%20fate%20of%20psa%20.pdf>

*12 <https://www.uvm.edu/~dguber/POLS234/articles/fishkin.pdf>

*13 <http://cdd.stanford.edu/>

*14 Nederland : *Wet raadgevend referendum* 1 juli 2015

De aanvraag verloopt in twee stappen:

- Een inleidend verzoek ondersteund door 10.000 handtekeningen, te verzamelen binnen een eerste termijn van vier weken.
- Een definitief verzoek ondersteund door 300.000 handtekeningen, te verzamelen binnen een tweede termijn van zes weken.

*15 door “niet in overweging neming”, niet ter stemming voorleggen, .. (decision not to vote)

*16 participatieladder van Arnstein <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html> zie ook bijlage 2

*17 http://participedia.net/sites/default/files/case-files/653_265_final_report.pdf en http://www.sortitionfoundation.org/canada_citizens_assembly

*18 zie: “De Meerderheidsregel” <http://www.democratie.nu/index.php/nieuws-14/archief/1216-wat-is-democratie>

*19 David Van Reybrouck <https://decorrespondent.nl/538/Het-kan-een-totaal-andere-inrichting-van-onze-democratie/53776866-eda791cf>

*20 www.democratie.nu We benadrukken dat het plebisciet (een referendum op initiatief van de overheid) niet behoort tot het democratisch instrumentarium, dit omwille van de bekende misbruiken (dictaturen, partijpolitiek).

*21 http://www.senate.be/event/20150922_representatieve_democratie/act_nl.pdf Representatieve democratie: op weg naar het einde van een model? Belgische Senaat - Dinsdag 22 september 2015

https://orbi.ulg.ac.be/bitstream/2268/187347/1/Representatieve_democratie_F-N.pdf N/F verslag colloquium senaat

*22 https://www.democracy-international.org/sites/democracy-international.org/files/PDF/Publications/2007-05-01_dutch_direct_democracy-nl.pdf

in other languages:

<https://www.democracy-international.org/direct-democracy-facts-and-arguments-about-introduction-initiative-and-referendum>

*23 Daar, ondanks de opkomstplicht, de niet stemmers 10 tot 15% uitmaken van het electoraat (en blijkbaar steeds toeneemt) is een vertegenwoordiging in de gelote vertegenwoordiging gerechtvaardigd. 3“zetels” is dus een zeer gematigd voorstel en past in het gegeven van ons voorstel dat men kan kiezen voor de gelote vertegenwoordiging indien gewenst. In een rechtsgebied met directe democratie zou men dit aantal en de berekeningswijze bij referendum kunnen bepalen.

*24 Bernard Manin : The principles of Representative Government

<http://www.zje.net.cn/djwsj/The.Principles.of.Representative.Government..Bernard.Manin..CUP..1997.pdf>

*25 Roslyn Fuller - Beasts and Gods: How Democracy Changed its Meaning and Lost its Purpose

<https://www.amazon.co.uk/Beasts-Gods-Democracy-Changed-Meaning/dp/1783605421>

- *26 Francis Dupui-Déri – History of the Word "Democracy"
https://www.researchgate.net/publication/259648867_History_of_the_Word_Democracy_in_Canada_and_Quebec_A_Political_Analysis_of_Rhetorical_Strategies
- *27 David VanReybroeck -Tegen verkiezingen <http://www.debezigebij.nl/boeken/tegen-verkiezingen/>
- *28 Direct Democracy Navigator <http://www.direct-democracy-navigator.org/>
- *29 Génération Nomination est une ONG basée en Suisse qui milite en faveur d'un grand oublié des démocraties modernes, pourtant plébiscité par les pères de la démocratie : le tirage au sort <http://www.genomi.ch/democratie-pas-utopie/>
- *30 We generally take around six months to deliver the process from beginning to end – as a guide, citizens need at least 40 hours in person, meeting five to six times to meaningfully deliberate and find common ground without feeling (or being!) pushed toward a pre-ordained outcome. <http://www.newdemocracy.com.au/library/what-is-a-citizens-jury>
- *31 Voorstel uitvoeringsbesluiten Gewestelijke Volksraadpleging
<http://www.democratie.nu/index.php/component/content/article?id=1246:persbericht-kan-democratie-de-vlaamse-politiek-veroveren>
- *32 https://en.wikipedia.org/wiki/Initiatives_and_referendums_in_the_United_States
- *33 De zeer lage responsgraad (rond de 5%) bij een groot deel van de “informatieve-participatie” projecten is funest voor de geloofwaardigheid en representativiteit van van dergelijke initiatieven.
- *34 om zo veel mogelijk betaalde trolling, of gelijkaardige activiteiten, door bedrijven, politieke en andere “speciale belangen” te vermijden is het mogelijk raadzaam om bij sommige internet-activiteiten enkel toegang te geven met e-id of token, of andere beschermende maatregelen.
- *35 Principe van selectiviteit toegepast door Demoex Zweden <https://en.wikipedia.org/wiki/Demoex>
- *36 Simon Niemeyer - From the minipublic to a deliberative system: is scaling up deliberation possible?
- *37 Hervé Pourtois – Mini-publics et démocratie délibérative.
- *38 Hubert Buchstein – Repräsentative, partizipatorische und aleatorische Demokratie
- *40 BBC Scotland <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-40946653>
- *41 Om welke reden heeft de Franse Revolutie op 3 september 1791 de jury opgericht in criminele zaken? : "Ce que caractérise la cour d'assises, c'est l'indépendance de cette juridiction. Elle offre la garantie que les jurés, en raison de la durée momentanée de leurs fonctions, n'abuseront pas de leur autorité."
 vert: "Wat dit systeem van strafrecht kenmerkt is de onafhankelijkheid van deze vorm van rechtspraak. Het biedt de garantie dat juryleden **vanwege de kortstondige duur van hun taken, hun gezag niet zullen misbruiken.**"
- E. Moore T. Panken - What is the best Jury size? https://courses2.cit.cornell.edu/sociallaw/student_projects/JurySize_lessonismore.html
- *42 James Fishkin, Thad Kousser, Robert C. Luskin, Alice Siu “Deliberative Agenda Setting Piloting Reform of Direct Democracy in California.pdf“
- *43 B. Ackerman, J. Fishkin “Deliberation Day” http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=fss_papers

Bijlage 1

De voornaamste methodes (*1):

- Steekproef op basis van vrijwillige reactie (voluntary respons sampling)
- Steekproef op basis van gemakkelijke bereikbaarheid (op goed geluk af; in het wilde weg) (accessibility sampling, convenience sampling)
- Steekproef op basis van quota (quota sampling, judgment sampling)
- Enkelvoudige aselecte steekproef EAS (SRS: simple random sampling)
- Gestratificeerde steekproef (Stratified random sampling)
- Geclusterde steekproef (Cluster sampling)
- Systematische steekproef (Systematic sampling)
- Getrapte steekproef (multi-stage sampling)

*1 Steekproefmethoden

https://www.uhasselt.be/documents/uhasselt@school/lesmateriaal/statistiek/Lesmateriaal/Steekproefmethoden_04.pdf

Bijlage 2

De 'PARTICIPATIE' ladder van Sherry R. Arnstein

<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>

Alhoewel het origineel artikel dateert van 1969 heeft het tot vandaag niets verloren van zijn relevantie. Wie deelneemt aan een van de vele 'participatie' initiatieven die als paddestoelen uit de grond rijzen doet er goed aan de 'ladder van Arnstein' eens te bekijken en zijn 'participatie' te evalueren.

ONDER CONTROLE VAN DE BURGER	DEMOCRATIE
GEDELEGEERDE MACHT	
PARTNERSCHAP	
VERZOENING	SYMBOLISCH
RAADPLEGING	
INFORMATIEF	
BEZIGHEIDSTHERAPIE	BEDROG
MANIPULATIE	

There is a critical difference between going through the empty ritual of participation and having the real power needed to affect the outcome of the process. This difference is brilliantly capsulized in a poster painted last spring [1968] by the French students to explain the student-worker rebellion. (See Figure 1.) The poster highlights the fundamental point that participation without redistribution of power is an empty and frustrating process for the powerless. It allows the powerholders to claim that all sides were considered, but makes it possible for only some of those sides to benefit. It maintains the status quo. Essentially, it is what has been happening in most of the 1,000 Community Action Programs, and what promises to be repeated in the vast majority of the 150 Model Cities programs.

Figure 1. French student poster. In English, "I participate, you participate, he participates, we participate, you participate...they profit."

[Vert.: Er is een fundamenteel verschil tussen het lege ritueel van participatie en de echte macht die nodig is om het resultaat van een proces te beïnvloeden. Dit verschil is samengevat in een poster van studenten in Frankrijk die de studentenopstand samenvat (fig. 1).

De poster onderstreept dat participatie zonder werkelijke machtserschikking een frustrerende activiteit is voor de 'machtelozen'. Het laat de machthebbers toe om te beweren dat alle belangen overwogen zijn maar het maakt het toch mogelijk dat slechts enkelen baat hebben bij de uitkomst. Het is het behoud van de status quo. ...]

Fig 1. Poster : Ik participeer, gij participeert, hij participeert, wij participeren, gij participeert,.. Zij profiteren.

Originally Published as Arnstein, Sherry R. "A Ladder of Citizen Participation" JAIP, Vol. 3, No 4, July 1969, pp 216-224 . I do not claim any copyrights.
Reprinted in "The City Reader" 1996 Routledge Press

Bijlage 3

Toelichting proportioneel systeem:

Als de Wetgevende Volksjury bij de verkiezingen evenveel stemmen, of meer, behaalt dan het totaal aantal geldig uitgebrachte stemmen voor de verkozen vertegenwoordiging (blanco en ongeldig niet inbegrepen), dan wordt het maximum van 150 zetels (stemmen) toegekend. (Het huidige aantal verkozen volksvertegenwoordigers in de Kamer van volksvertegenwoordigers is momenteel 150.)

Dit betekent niet dat de Wetgevende Volksjury in dit geval ook uit 150 personen bestaat. Omwille van de vooropgestelde foutenmarge, de representativiteit en de gewenste rotatie stellen we voor om de Wetgevende Volksjury op 384 leden te brengen.

De maximale 'stemwaarde' van elk lid van de Wetgevende Volksjury is dan $150 : 384 = 0,390$.

De 'stemwaarde' van een lid van de Wetgevende Volksjury is vervolgens evenredig met het aantal behaalde stemmen ten opzichte van de verkozen Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Is bv. het aantal behaalde stemmen voor de Wetgevende Volksjury 40% van de geldig uitgebrachte stemmen voor de verkozen Volksvertegenwoordigers dan is de uiteindelijke "stemwaarde" in ons voorbeeld 40% van 0.390 is **0,156**, wat overeenstemt met 60 stemmen.

Daar de Wetgevende Volksjury over minstens 3 stemmen beschikt is de minimale 'stemwaarde' van elk lid van de Wetgevende Volksjury $3 : 384 = 0,008$.

We benadrukken dat het plebisciet (een referendum op initiatief van de overheid) niet behoort tot het democratisch instrumentarium. **Voor ons blijft wel het recht op "Bindend referendum op volksinitiatief" de ultieme uiting van de volkssoevereiniteit.**

Plebisciet : staatsrecht - referendum dat op initiatief van de overheid wordt gehouden. De uitslag van een plebisciet kan in principe bindend of niet-bindend zijn. Voorstanders van referenda staan doorgaans wantrouwend tegenover het plebisciet, omdat zo'n referendum als het ware van bovenaf wordt opgedrongen aan de bevolking. Hierbij bestaat het risico dat de overheid aanstuurt op een door de organisatoren gewenste uitkomst. Het woord 'plebisciet' heeft daarom voor voorstanders van het referendum een negatieve klank, en roept associaties op met manipulatief gedrag van dictatoriale regimes. (bron: parlement.com)

Paul Nollen

www.democratie.nu